

Seda KIRDAR¹
Araştırmacı, Dış Politika Çalışmaları

Mehmet RATİP²
Araştırmacı, Hukuk Çalışmaları Enstitüsü

ANASTASIADES'İN SEÇİLMESİ KIBRIS'TA ÇÖZÜM İÇİN BİR FIRSAT OLABİLİR

DISY (Dimokratikós Sinayermós – Demokratik Seferberlik) lideri Nikos Anastasiades, Güney Kıbrıs başkanlık seçimlerini 24 Şubat 2013 Pazar günü gerçekleşen ikinci turda oyların %57,5'ini alarak kazandı. Anastasiades, başkan seçilmesinin ardından 28 Şubat 2013 tarihinde Güney Kıbrıs Temsilciler Meclisi'nde yaptığı ilk konuşmada, Kıbrıslı Türklere seslenerek niyetinin Kıbrıs sorununu en kısa zamanda çözmek olduğunu belirtti. Konuşmanın Türkiye'ye yönelik kısmı da oldukça önemliydi. Anastasiades, Türkiye'nin Avrupa Birliği sürecini desteklediğini ve bölgede barışı, istikrarı ve zenginliği sağlayacak bir çözüm için Kıbrıs ile Türkiye arasında yeni bir ilişki tesis etmeye hazır olduğunu ifade ederek diyaloga hazır bir lider portresi çizdi.

¹ <http://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1195/Seda+Kirdar>

² <http://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1199/Mehmet+Ratip>

On yıllık aradan sonra Güney Kıbrıs'ta, Kıbrıs sorununun çözümü için seleflerine kıyasla daha olumlu bir tavır takınması beklenen bir siyasetçinin başkan olarak göreve geldiğini söylemek yanlış olmaz. Anastasiades, Annan Çözümü'ne "Hayır" diyen iki sefeli Tassos Papadopoulos (2003-2008) ve Dimitris Hristofyas (2008-2013) sonrasında, neredeyse kırk yıldır süren çözüm arayışında daha olumlu tavır takınan ve Annan Planı'nı destekleyen Kıbrıslı Rum liderler Yorgo Vasiliu (1988-1993) ve Glafkos Klerides'in (1993-2003) çizgisine yakın bir lider.

Anastasiades, 2004 yılında Annan Planı'nı desteklemiş ve planın Kıbrıslı Rumların %76 oyuyla reddedilmesinin ardından henüz bir yıl geçmemişken Şubat 2005'te AK Parti'nin davetlisi olarak bir DISY heyetiyle birlikte Türkiye'yi ziyaret etmişti. Bu ziyaretinde, Ankara'da Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, eski Dışişleri Bakanı Abdullah Gül ve diğer üst düzey AK Parti yöneticileriyle görüşmeler gerçekleştirmişti. AK Parti'nin gözlemci üyesi, DISY'nin ise üyesi olduğu Avrupa Halk Partisi (European People's Party) çalışmaları bağlamında da gerçekleştirilen ziyaretin amacı, DISY tarafından Türkiye'nin AB üyeliği yolunda sorun yaratabilecek politika konularını kolaylaştırmaya yönelik diyalogu başlatmak olarak açıklanmıştı.

Güney Kıbrıs ekonomisi

Bu bilgilerle birlikte düşünüldüğünde, karşımızdaki siyasetçi, ilk bakışta, Türkiye-AB ilişkilerini pozitif bir gündem ışığında gözetmeye çalışan, iş dünyasına yakınlığıyla bilinen, University College London'dan mezun bir hukukçu. Ne var ki, bu portrenin Kıbrıs sorununun çözümü bağlamında ne anlama geleceği, Anastasiades'in Hristofyas'tan devraldığı Güney Kıbrıs'ın durumuyla da doğrudan ilintili. Ne de olsa, Anastasiades selefinden 1974'ten bu yana tarihinin en büyük daralmasını yaşayan ve 17 milyar Euro'luk bir kurtarma paketi için müzakereler yürütmek zorunda kalan, ekonomik buhrana saplanmış bir Güney Kıbrıs devraldı. Bu nedenle, Anastasiades'in kazandığı seçimin öneminin aslında "baş müzakereci seçimi" niteliği bakımından ikiyle çarpıldığını söyleyebiliriz: Bu kez, Güney Kıbrıs'ın başında, yalnızca KKTC Cumhurbaşkanı değil, AB Komisyonu, AB Merkez Bankası ve Uluslararası Para Fonu'nun oluşturduğu Troyka'yla da müzakere partneri olma görevi yüklenmiş bir başkan var.

Hristofyas dönemi gerçekten de ekonomik sorunların biriktiği bir dönemdi. AB Konseyi Başkanı'nın 2010 sonunda Hristofyas'a gizli bir mektup yazdığını, yaklaşan ekonomik sıkıntılar konusunda acil tedbir alması konusunda tavsiyede bulunduğunu fakat bu tavsiyelerin Hristofyas tarafından pek dikkate alınmadığını öğrendiğimiz bugünlerde Anastasiades'in zor bir görevi üstlendiği konusunda hemen herkes hemfikir. Konuya dair son gelişme, Güney Kıbrıs'la görüşmelerde bulunan Euro bölgesi maliye bakanlarıyla 16 Mart 2013 tarihi itibarıyla varılan anlaşmada kurtarma paketinin büyüklüğünün 10 milyar Euro olarak kararlaştırılmasıydı. Güney Kıbrıs Ekonomisinin Desteklenmesi Programı adı altında varılan anlaşmanın İrlanda, İspanya, Portekiz ve Yunanistan'a yapılan ekonomik yardımlardan temel farkı, Güney Kıbrıs bankalarındaki 100 bin Euro'luk mevduatlardan % 9,9, bu miktarın altında olanlardan ise % 6,75 oranında vergi alınacak olması. Bu anlaşmanın öncesinde ise, Anastasiades'in ekonomi danışmanı, yeni kurulan Ekonomi Politikaları Konseyi Başkanı, Nobel ödüllü iktisatçı Christopher Pissarides, Troyka'nın esas kaygısının Güney Kıbrıs'ın, borçlandığı takdirde, neredeyse gayrisafi yurt içi hasılası büyüklüğünde olan 17 milyar geri ödemeyeceği yönünde olduğunu söylemişti. Pissarides, bu kaygının geçerli olmadığını, çünkü Troyka'nın Güney Kıbrıs'ın Doğu Akdeniz yataklarından çıkaracağı doğal gazdan elde edeceği gelirleri hesaba katmadığını ileri sürüyor.

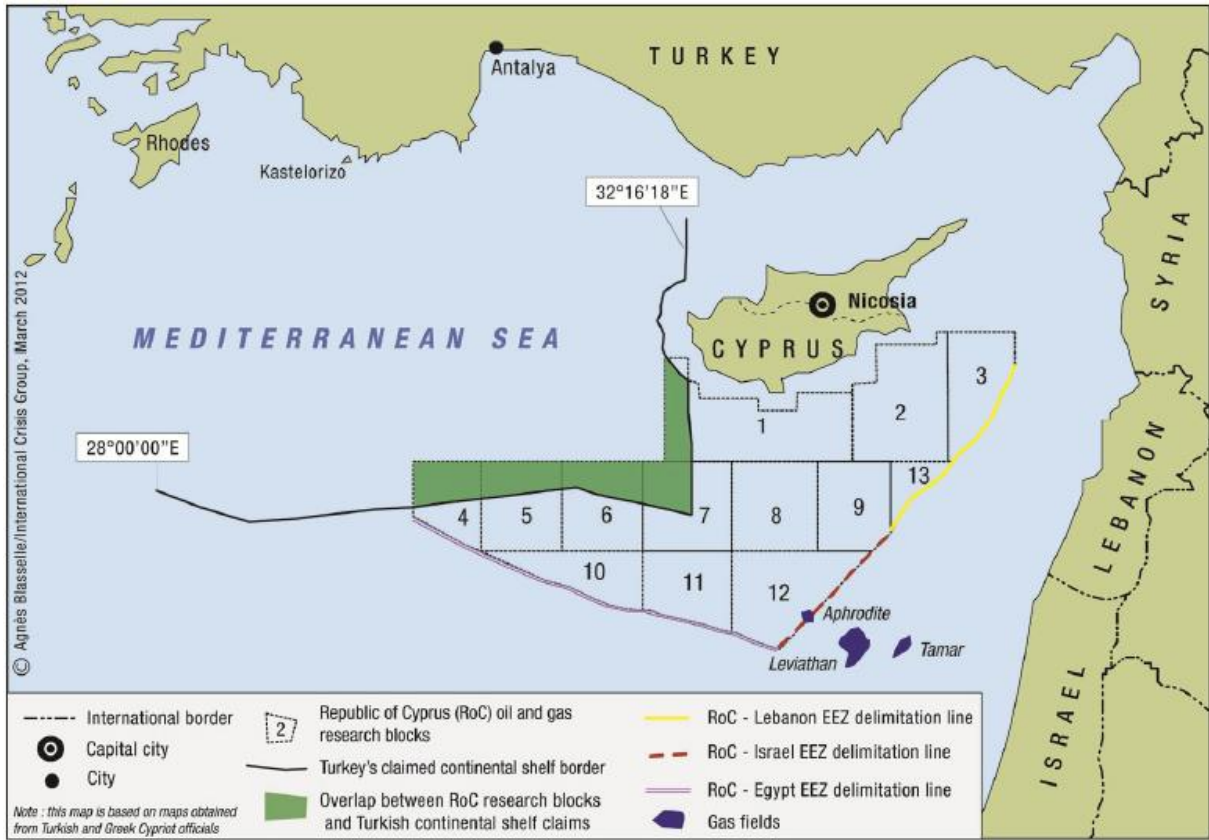
Hidrokarbon boyutu

Doğal gaz, daha doğru ifadesiyle hidrokarbon meselesi, Güney'in ekonomik sorunlarına uzun vadeli bir çözüm imkanı sunması bakımından sık sık gündeme geliyor. Meselenin bir başka boyutu ise, Doğu Akdeniz hidrokarbon rezervlerinin kullanımının Kıbrıs sorunu kapsamında oluşabilecek uluslararası ihtilaflara konu olması ihtimali. Mart 2010'da ABD Jeoloji Araştırmaları Kurumu, Doğu Akdeniz'in Levant havzasında 3.455 milyar metre küplük doğal gaz ve 1,7 milyar varil petrol potansiyeli olduğunu tespit etti. Bu tespitten ardından, İsraili ortağı Delek'le çalışan Amerikan Noble Energy şirketi, Eylül

2011'de Güney Kıbrıs'ın Münhasır Ekonomik Bölge (M.E.B.) ilan ettiği alanda hidrokarbon arama çalışmalarına başladı. İlk aramalar sonucunda, Afrodite sahasının sadece bir kısmında Avrupa Birliği'nin yıllık doğal gaz tüketiminin yarısını karşılayabilecek 198 milyar metre küp doğal gaz bulunduğu tespit edildi. Mesele bu tespitten beri güncelliğini korumaktadır.

Güney Kıbrıs'ın Münhasır Ekonomik Bölge İlanı

Bu enerji potansiyelinin ortaya çıkışı Doğu Akdeniz'in paylaşılması mücadelesini de beraberinde getirdi. Güney Kıbrıs'ın 2003'te Mısır'la, 2007'de Lübnan'la (henüz Lübnan Parlamentosu onaylamamış olsa da) ve 2010'da İsrail'le imzaladığı M.E.B. anlaşmaları bulunmaktadır. Bu noktada Münhasır Ekonomik Bölge kavramının ne anlam ifade ettiğine değinmekte fayda var.

Kaynak: "Aphrodite's Gift: Can Cyprus Gas Power a New Dialogue?" (Çev: Afrodite'in Hediyesi: Kıbrıs Gazı Yeni bir Diyalog Başlatabilir mi?), International Crisis Group, Europe Report, No: 216, Appendix A, Harita 1: The Republic of Cyprus EEZ Delimitations and Hyrdocarbon Research Blocks, and Turkey's Continental Shelf Claims (Çev: Güney Kıbrıs Cumhuriyeti M.E.B. Sınırlandırması ve Hidrokarbon Araştırma Sahaları ve Türkiye'nin Kıta Sahanlıığı İddiaları), 2 Nisan 2012.

M.E.B. bir kıyı devletinin karasuları esas çizgisinden başlayarak 200 deniz miline kadar varan ve karasuları dışında kalan su tabakası ile deniz yatağı ve onun toprak altındaki alanda kıyı devletine münhasır ekonomik haklar ve yetkiler tanıyan deniz alanıdır. Kıta sahanlığından farklı olarak, kıyı devletinin M.E.B. üzerinde fiilen (ipso facto) ve başlangıçtan itibaren (ab initio) var olan hakları yoktur. M.E.B. devletin ilanına bağlıdır. Örneğin, Türkiye 5.12.1986 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile Karadeniz'de 200 millik M.E.B. ilan etmiştir. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 56. maddesi M.E.B. üzerinde kıyı devletlerinin haklarını, yetkilerini ve yükümlülüklerini düzenler. Buna göre, kıyı devleti M.E.B. üzerinde 200 mile kadar varan su alanında, deniz yatağında ve toprak altındaki doğal kaynaklar üzerinde haklara sahiptir. Kıyı devletinin M.E.B.'deki doğal kaynaklar üzerindeki egemen hakları iki tür doğal kaynağı içerir; 1) canlı doğal kaynaklar, 2) madenler ve cansız doğal

kaynaklar. İkinci alana girenler; suda duran maden zerreleri, deniz yatağında çökelti tabakası içinde bulunan maden yumruları, deniz yatağının toprak altında bulunan maden yatakları ve hidrokarbür cepleridir. M.E.B. ilan eden kıyı devletinin bu doğal kaynaklar üzerinde arama, işletme, koruma ve düzenleme yetkisi vardır. Sahildar devletin ayrıca bu alan üzerinde her türlü tesis, araç ve gerecin yerleştirilmesi ve kullanılması, bilimsel araştırma ve çevrenin düzenlenilmesi gibi yönetsel ve yargısal yetkileri vardır.

M.E.B ile ilgili pratikte en çok karşılaşılan sorun ise uygulama aşamasıdır. Devletlerin kara suları esas çizgisinden başlayan 200 mil sınırı, birbirlerinin M.E.B. alanı ile çakışmaktadır. Örneğin pek çok kıyı devletinin olduğu Doğu Akdeniz bölgesinde kıyıdaş devletler olan Suriye ile Lübnan'ın M.E.B.'leri içindedir. Bu sorunların giderilmesi için de devletler arasında hakça ilkelere uygun olarak M.E.B. antlaşmaları düzenlenmektedir. İşte Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY)'nin 17 Aralık 2012'de İsrail'le imzaladığı M.E.B. Antlaşması iki ülke arasındaki deniz sınırını belirlemiş, bu münhasır alanda enerji kaynaklarının araştırılmasına ve işletilmesine imkan vermiştir. Bu antlaşmanın ardından da bahsi olunan alanda petrol ve doğal gaz arama konusunda harekete geçilmiştir. Bunun üzerine 21 Aralık 2012'de Türk Dışişleri Bakanlığı, İsrail ile Güney Kıbrıs Rum Yönetimi arasında imzalanan M.E.B. Antlaşması hakkındaki 288 no.lu açıklamasında, GKRY'nin adadaki tek otorite olmadığı, yapılan antlaşmanın Türkiye açısından bir hükmünün bulunmadığı ve Kıbrıs Türklerinin haklarının yok sayıldığını belirtmiştir. Ayrıca Türkiye'nin antlaşmada bahsi geçen deniz alanlarında bir hak iddiasının olmadığı ve konuya Kıbrıs sorunu bağlamında bakıldığı dile getirilmiştir.

Sonuç olarak, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne taraf olmayan Türkiye, sürecin dışında bırakılmış, uluslararası alanda tanınma sorunu olan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin yetki ve çıkarları yok sayılmış ve GKRY adanın tümünü temsil ettiği iddiasıyla M.E.B. ilanında bulunmuştur.

Hidrokarbon ve diğer doğal kaynaklar çözüm olabilir mi?

Hidrokarbon rezervleri bulgusunun yarattığı bu karmaşık ortamda, Oslo Barış Araştırmaları Enstitüsü'nün (PRIO) Kıbrıs Merkezi'nin Şubat 2013'te yayınladığı hidrokarbon meselesine ilişkin son raporda, bahsi geçen M.E.B. alanından çıkarılacak doğal gazı Türkiye üzerinden bir boru hattı vasıtasıyla ihraç etmenin en ekonomik ve verimli yöntem olduğu fikri yinelenmiştir.

Çıkarılacak doğal gazın boru hattıyla Güney Kıbrıs'taki Vasilikos bölgesine getirilerek, inşa edilecek bir sıvılaştırılmış doğal gaz (liquefied natural gas - LNG) tesisinde işlenmesi ve dünya piyasasına ihraç edilmesi de seçeneklerden bir diğeri. Ancak LNG tesisinin inşası ve tesisin inşasından sonraki LNG satışı yüksek maliyetli, karmaşık ve zaman alıcı bir süreç. Bu süreçte, doğal gaz, ilk önce üretim sahasından LNG terminaline taşınıyor, sonra dondurularak hacmi düşürülüyor ve sıvı hale getirilerek özel tanklara sevki gerçekleşiyor. İkinci aşama, depo tanklarından transfer tanklara sevkiyatı içeriyor ve sıvılaştırılmış doğal gazın özel tankları olan gemi ya da trenlerle nakliyatı gerçekleşiyor. Son aşamada ise sıvılaştırılan gaz, deniz suyu ya da hava kullanılarak, hacminin genişletilmesiyle tekrar gaz haline getiriliyor ve boru hatlarına aktarılıyor. Bu yüzden, yukarıda anlatıldığı gibi karmaşık ve yüksek maliyetli olan LNG tesislerine alternatif olarak Türkiye üzerinden geçecek potansiyel bir boru hattı ekonomik kriz içinde olan Güney Kıbrıs'a, Kuzey Kıbrıs ile bir uzlaşya varılması durumunda, fırsata dönüştürebileceği bir platform sunmaktadır.

Bunun yanı sıra, Kıbrıs sorununa yeni bir boyut kazandıran "doğal kaynak" etkenini yalnızca hidrokarbon rezervleri oluşturmuyor. Bu rezervlerin 2014'te tamamlanması beklenen Türkiye'den KKTC'ye su hattı projesi ile daha ileride gerçekleştirilmesi planlanan Türkiye'den KKTC'ye enerji hatlarıyla elektrik verilmesi projesiyle birlikte düşünülmesi gerekiyor. Soru şu: Kıbrıs'ın su ve elektrik ihtiyacının karşılanmasında Türkiye'nin ve Türkiye'nin doğal gaz ihtiyacının karşılanmasında Kıbrıs'ın oynayabileceği olası karşılıklı roller, Kıbrıs'ta uzlaşya zemininin oluşturulmasında belirleyici faktörler olabilir mi?

Potansiyel hidrokarbon-su-elektrik paylaşımıyla herkesin kazanacağı vaadinin tek başına adada bir çözümü tetiklemesini beklemek hayal olur. Fakat çözüme elverişli bir ortamın yaratılmasıyla gerek hidrokarbon rezervlerinin, gerekse yeni su ve elektrik kaynaklarının paylaşımının en verimli şekilde değerlendirilmesi mümkün olabilir. Bir diğer deyişle, sorunun bütün tarafları yeni bir Kıbrıs çözümüyle iktisaden kazançlı çıkacaklarının bilincinde olsalar bile, bu bilincin hayata geçmesini sağlayacak elverişli bir politik ortam sağlanmadığı sürece her türlü doğal kaynağın yeni bir ihtilaf kaynağı olması beklenebilir.

Olası çözümün uluslararası boyutu

Peki Anastasiades'in seçilmesi, Güney Kıbrıs'ın çözüm bekleyen ekonomik sorunlarına rağmen, Kıbrıs'ta yeniden iki bölge, iki toplumlu bir federasyon temelinde politik çözüm aranmasını tetikler mi? Anastasiades'in seçilmesi tek başına yeterli değil. Her daim uluslararası bir sorun olmuş Kıbrıs sorununu yeniden çözüm yoluna sevk etmeye hazır bir uluslararası ortamın varlığı da gerekli. Avrupa Birliği, Rusya, İngiltere, ABD ve nihayetinde Birleşmiş Milletler süreçte etkili olacak dış aktörlerin başında geliyor.

Avrupa Birliği ve Rusya

Anastasiades'in Troyka ile yürüttüğü müzakereler bağlamında Avrupa Birliği kanadından bu konuda baskı görmek istemediğini biliyoruz. Yeni Anastasiades yönetimi şimdiden Kıbrıs sorununun çözümünün kurtarma paketiyle ilişkilendirilmemesi gerektiğine dair açık sinyaller verdi. Troyka'nın özellikle Almanya tarafından dile getirilen endişesi ise, kurtarma paketinin Güney'e kara para akıttığı iddia edilen Rus oligarkları kurtarmaya yarayacağı yönünde. Güney Kıbrıs'ın özellikle şaibeli Rus aktörler için bir kara para aklama merkezi olduğu fikri, Hristofyas yönetiminden bir heyetin Avrupa ziyaretlerinde aksini ispatlamaya yönelik yoğun çabalarına rağmen, hala ciddi bir endişe kaynağı. Bu endişeye rağmen, kurtarma sürecine Rusya da dahil edilmeye çalışılıyor. Bu çerçevede, 16 Mart'ta varılan anlaşmada onaylanan 10 milyar Euro'luk yardım kapsamında birikimlerinden kesinti yapılacak Güney Kıbrıs bankalarındaki mevduat sahiplerinin neredeyse yarısının adada ikamet etmeyen Rus yatırımcılar olduğu söyleniyor. Güney Kıbrıs'taki banka mevduatlarına ek vergi uygulaması getirilmesi kararından sonra, 18 Mart tarihinde Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, ekonomik konulardan sorumlu danışmanları ile bir çalışma toplantısı düzenleyerek, alınan kararın haksız, profesyonelliğe sığmayan, tehlikeli bir karar olduğunu açıkladı. Bunun öncesinde de, Euro bölgesi yetkilileri, Rusya'nın Ada'da sorumluluk paylaşmasını beklediklerini ifade etmişlerdi. Rus hükümetiyle geçtiğimiz haftalarda temaslarda bulunduğunu söyleyen Avrupa Ekonomik ve Mali İşler Komisyonu üyesi Olli Rehn, Sarris'in yakında gerçekleştireceği Moskova ziyaretinde ileteceği taleplerin Rusya tarafından kabul edileceğini tahmin ettiğini açıklamıştı. Putin'in bu açıklamasının Brüksel'deki yansımalarını önümüzdeki günlerde göreceğiz.

ABD faktörü

Mevcut uluslararası ortamda, olası bir çözümün başlatılmasında en kritik aktörün ABD olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Merkezi Teksas'ta bulunan Noble Energy şirketinin Afrodit sahasında 198 milyar metre küp doğal gaz bulunduğunu tespit etmesiyle, ABD eski Dışişleri Bakanlığı'na bağlı yeni bir birim olan Enerji Kaynakları Bürosu bölgedeki ilk merkezini Güney Kıbrıs'ta açtı. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Avrasya Enerji Özel Temsilcisi Richard Morningstar, 2012 Mart'ında yaptığı bir açıklamada, hidrokarbonu kast ederek, konunun Kıbrıs'ın, İsrail'in ve Yunanistan'ın ötesinde bütün bölgeyi ilgilendirdiğini söyledi. Bununla beraber, Başkan Obama'nın Güney Lefkoşa'daki Kıbrıs Enstitüsü kurucularından Ernest Moniz'i Enerji Bakanı olarak ataması da önemli. Nükleer fizikçi olan Moniz, Kıbrıs Enstitüsü ile Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (MIT) arasında bir işbirliği anlaşmasının imzalanmasına katkıda bulunmuştu. Enstitü'nün açıklamasına göre Moniz Güney Kıbrıs'ın ilan ettiği M.E.B.'indeki hidrokarbon rezervleri ile ilgili araştırma girişiminin öncülüğünü de yapmıştır. Moniz'in

Enerji Bakanı olarak atanmasıyla, ABD'nin Doğu Akdeniz'deki enerji potansiyeliyle daha yakından ilgileneceğini beklemek doğru olacaktır.

Bu arada, ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Victoria Nuland Ocak 2013'de, ABD'nin Ada'da olası bir uzlaşma zemini için olumlu irade beyanında bulunacağını sinyali verirken, "Ada'nın, tüm doğal kaynakları gibi, doğal gaz ve petrol rezervleri bütünlüklü çözüm çerçevesinde toplumlar arasında eşit olarak paylaşılmalıdır," dedi. ABD'nin Noble gibi şirketler üzerinden enerji pazarını çeşitlendirme isteğinin dışında, Arap Baharı'yla birlikte bölgede daha sıkı işbirliğine dayalı bir güvenlik ortamı oluşturmak istediği kesin. ABD, Güney ile Kuzey Kıbrıs arasında, dolayısıyla da Türkiye ile Yunanistan arasında Kıbrıs'ın enerji potansiyeli ile ilgili olarak meydana gelebilecek olası bir gerilimi, sadece NATO müttefikleri olmaları açısından değil, ABD için hayati öneme sahip olan Doğu Akdeniz'deki güvenlik ortamının bozulması açısından da istemeyecektir. Bu bağlamda, Anastasiades'in Obama'yla görüşme isteği, ABD'nin de NATO çerçevesinde Güney Kıbrıs'ın işbirliğini güçlendirme dileğinde bulunması, meselenin güvenlik ve istikrar boyutu açısından da değerlendirilmesini gerektirmektedir. Özetle, ikinci başkanlık döneminde, dışa değil iç politikaya odaklanmak isteyen, icraatıyla olduğu kadar icraatsızlığıyla da Kıbrıs'taki süreci etkileyebilecek Obama yönetiminin, Kıbrıs meselesinde istikrar ve uzlaşma yanlısı olması kendi çıkarlarına da hizmet etmektedir.

İngiltere ve Birleşmiş Milletler boyutu

Meselenin diğer bir önemli ayağını da İngiltere oluşturmaktadır. Birleşik Krallık, eski kolonisindeki garantörlük hakkını, Ada'daki üslerinin korunmasına yönelik bir imtiyaz olarak görürken kendi çıkarlarının korunmasını esas almaktadır. İngiltere'nin bu pozisyonunun ABD'nin yukarıda tarif ettiğimiz perspektifiyle örtüştüğü açıktır. Kasım 2011'de ABD eski Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, Eylül 2012'de de İngiltere Dışişleri Bakanı William Hague, hidrokarbon meselesinin çözümü tetikleyici bir işlev görebileceğini belirtmişlerdi. İngiltere ve ABD'nin Anastasiades'i olası bir çözüm çerçevesinde cesaretlendirmeye hazır olması durumunda, bu iki aktörün inisiyatifiyle başlayabilecek ve Birleşmiş Milletler'in çözüm girişimine evrilebilecek bir süreç sorunun taraflarını ortak bir zeminde buluşturabilir. Kıbrıs sorununun çözüm sürecinin tıkanıp tıkanmadığı dönemlerde Anglo-Amerikan katkısı önemli olmuştur. 1978'te, ABC planı (American-British-Canadian/Amerika-İngiltere-Kanada) olarak hatırlanan ve dönemin ABD Başkanı Carter'in Kıbrıs Özel Temsilcisi olarak devreye giren Amerikan hukukçu Matthew Nimetz'in hazırladığı plan, dönemin BM Genel Sekreteri Kurt Waldheim'in girişimi üzerine 1977'de başlayan Denктаş-Makarios görüşmelerinden sonra tıkanan süreci ilerletme hedefini güdüyordu. ABC Planı çerçevesinde gerçekleşen Anglo-Amerikan katkısı, iki bölge, iki toplumlu federasyon formülünü içermesi bakımından Annan Planı'na giden yolda önemli bir aşamayı temsil etmişti. Bugünkü şartlar altında oluşması beklenebilecek Anglo-Amerikan girişiminin Annan Planı'nın Kıbrıslı Rumlarca reddinden sonra tıkanan Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin misyonuna paralel olarak ve bu misyona tekrar ivme kazandırmak amacıyla değerlendirilebileceği düşünülebilir. İlk etapta önce Güney Kıbrıs, daha sonra da Ankara, Atina ve Kuzey Kıbrıs nezdinde bu amaç doğrultusunda girişimlerde bulunulmasıyla birlikte Anglo-Amerikan katkısının olumlu sonuçlar alması durumunda, BM misyonu çerçevesinde sürecin yeniden canlandırılması mümkün olabilir.

Çok taraflı denkleme Türkiye ve Yunanistan

Son olarak, Ada'daki iki toplumun garantörü ve anavatanı konumunda olan Türkiye ile Yunanistan'ın Anastasiades'in seçilmesi sonrası pozisyonlarına bakarsak, yine gerekli iyi niyet mesajlarının kamuoyuna sunulduğunu görüyoruz. Her iki aktöre ilişkin yeni Rum Dışişleri Bakanı Kasulidis'in 15 Mart'ta *Milliyet* gazetesine verdiği röportajda, çözüm masasının etrafına birlikte oturma yönünde bir daveti var. Kasulidis, "Her şeyin iki topluma bağlı olduğu yönünde bir illüzyonun arkasına saklandığımızı düşünüyorum. Ama hepimiz bunun gerçek olmadığını biliyoruz. Neden her şey iki topluma bağlıymış gibi davranarak devam edelim? Neden tüm ilgili tarafları bir araya getirmeyelim?" diye sorarak çözüm için çok taraflı bir denkleme kafa yormanın zorunluluğunun altını çizmişti.

Ana aktörler olarak Türkiye ve Yunanistan'ın Kıbrıs sorununun çözümü için bir araya gelebileceğinin işaretleri Mart ayı boyunca verilen demeçlerde ortaya çıkmıştı. İlk olarak, Türkiye-Yunanistan 2. Yüksek Düzeyli İşbirliği Toplantısı sonrası Yunanistan Başbakanı Samaras ile ortak basın toplantısı düzenleyen Başbakan Erdoğan, “Garantör ülkeler olarak gerekenleri, ortaya koyacağımız iradeyle gerçekleştireceğiz. ‘Bu sorunu artık tarihe gömelim’ diyoruz. Biz siyasilere düşen sorun çözmektir, sorun üretmek değildir” demişti. Buna karşılık, Samaras, BM Güvenlik Konseyi kararlarına saygı çerçevesinde bir çözüme destek vereceğine ifade etmişti. Anastasiades'in seçilmesinin hemen ardından Türkiye'nin çözüm sürecini yeniden başlatmaya hazır olduğunu ifade eden diğer üst düzey yetkililer arasında Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ile AB Bakanı Egemen Bağış da vardı.

Türkiye ve Yunanistan, Ada'daki yeni bir çözüm sürecinin getireceği çok taraflı denklemin en önemli yapı taşlarını oluşturmalarının yanı sıra, böyle bir süreçten en kazançlı çıkması beklenen aktörler olarak da dikkat çekmektedirler. Kıbrıs sorununun olası bir çözüm sürecine girmesinin aynı zamanda Türkiye-AB ilişkilerine ve Türkiye'nin AB üyelik sürecine ivme kazandıracığı aşikar. Yunanistan'ın içinde bulunduğu büyük ekonomik krizden kaynaklanan mali yükümlülükleri nedeniyle zayıflaması ise, onu uluslararası ortamda ekonomik işbirliği alanlarına yöneltmektedir. Çözüme kavuşmuş bir Kıbrıs sorunu bölgede Avrupa entegrasyonunu hızlandıracığı ölçüde Yunanistan ve Türkiye için de yeni ekonomik fırsatlar sunacaktır.

Ada'da normalleşme olmadığı için Türkiye ve Yunanistan kırk yılı aşkın bir süredir Ada'ya ilişkin karşılıklı olarak tek yanlı adımlar atmak durumunda kalmışlardır. Geçtiğimiz elli yıl içinde, Yunanistan ve Türkiye arasındaki ikili ilişkilerin düzelmesi Kıbrıs sorununu Ege konusunda ortaya çıkan gerilimden bir nebze uzaklaştırmış olsa da, adanın bölünmüşlüğü NATO müttefiki olan bu iki ülkenin Doğu Akdeniz'de kapsamlı bir işbirliği içine girmelerini engellemektedir. Arap Baharı bağlamında Orta Doğu'da değişen siyasi coğrafya, bu iki NATO müttefikinin daha kapsamlı bir işbirliğini öngören düzenlemelere gitmesini zorunlu kılmaktadır. Bununla birlikte Doğu Akdeniz'in güvenlik açısından önemi artmıştır. Doğu Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerden Mısır'da Müslüman Kardeşler'in iktidara gelmesiyle ülkenin kaostan uzaklaşacağı düşünülse de sular hala durulmuş değil. Diğer bir kıyıdaş ülke olan Suriye'deki iç savaş, bölgede kamplaşmalara ve ayrışmalara yol açmakta. Şimdilik suların durgun gözüktüğü Lübnan'da ise mevcut dengeler hassas bir seyir izlemekte. Bölge dinamiklerinin sürekli ikili istişareleri zorunlu kıldığı böylesi bir dönemde Kıbrıs sorununun çözümüne giden uzlaşma zemini, Yunanistan ve Türkiye'yi güvenlik ve ekonomi başta olmak üzere, pek çok platformda bir araya getirip, iki ülkenin de ortak çıkarlarını hedef alan yaklaşımlar benimsemelerini sağlayabilir. Kapsamlı bir çözüm, hidrokarbon ve deniz alanlarının sınırları üzerindeki uzlaşmazlığa son vererek her iki ülke arasında güven artırmaya yönelik adımlar atılmasını mümkün kılabilir.

Uluslararası sorundan uluslararası emsale

Özetle, seleflerine kıyasla çözümcü bir Kıbrıslı Rum başkan, ekonomik sorunlardan kalıcı bir şekilde kurtulmayı teşvik eden hidrokarbon rezervleri ve Kıbrıs sorununu tarihe gömebileceğini düşünen dış aktörlerin varlığıyla, Ada'da—önceki hayal kırıklıklarını ve hayali fırsatları telafi edecek—yeni bir fırsat yakalanabilir. Annan Planı'nın reddedilmesinden bu yana tutarlı bir şekilde çözümü savunan Türkiye, bu fırsatın farkında olduğunu Başbakan Erdoğan'ın, Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun ve AB Bakanı Bağış'ın Anastasiades'in seçilmesinin ardından verdikleri demeçlerde gösterdi. Annan Planı sonrası uluslararası statülerinde bir iyileşme olmaması sebebiyle, Kıbrıslı Türklerin yeni bir sürece ihtiyatlı yaklaşımları beklense de, Güney'deki başkanın olası samimi çözüm çabasına itiraz etmeyecekleri kesin. Bu çabaya Türkiye, Yunanistan, İngiltere, AB ve ABD'nin destek vermesi halinde ise, çözüme en yakın olunan anlarda—örneğin 1959-1960'ta ya da 2003-2004'te—hep olduğu gibi, zihinlerdeki Kıbrıs algısı bir çırpıda değişebilir. Böyle olduğu takdirde, bölgesindeki pek çok ihtilafın gizli ve sessiz tanığı olan Ada, uluslararası bir sorundan uluslararası bir emsale dönüşmesiyle hatırlanacaktır.